

## ПАРТЫІ ЯК СУБ'ЕКТЫ ПАЛІТЫЧНАГА ПРАЦЭСУ

Увага да палітычных партый выклікана іх актыўным удзелам у палітычным працэсе. Палітыка выпрацоўваецца і фарміруецца праз органы заканадаўчай, выканаўчай і судовай улады. Але, нягледзячы на адсутнасць афіцыйных уладных паўнамоцтваў у працэсе прыняцця рашэнняў, партыі часта выконваюць пераважную ролю ў розных палітычных з'явах.

Звычайна дзейнасць партый звязваюць з перамогай на выбарах у мэтах кантролю за размеркаваннем улады. Такім чынам, партыі выступаюць выразнікамі інтарэсаў пэўных грамадскіх груп, далучаюць іх да актыўнага грамадскага жыцця, згуртоўваюць іх вакол асноўных мэт. У выніку эфектыўнасць дзейнасці партый залежыць ад іх здольнасці дакладна і усвядомлена вызначыць групавыя інтарэсы, распрацаваць праграму, якая б найбольш поўна адпавядала гэтым інтарэсам, дасягнуў яе змест да якога больш шырокіх колаў грамадства і прыкладзі пэўныя тэрэтычныя і арганізацыйныя намаганні для мабілізацыі на дасягненне вызначаных палітычных мэт.

Эвалюцыя палітычнай сістэмы беларускага грамадства ва ўмовах змянення адносін паміж былымі суб'ектамі Саюза ССР, афармлення Рэспублікі Беларусь як суверэннай дзяржавы паставіла шэраг пытанняў як унутры краіны, так і ў адносінах з іншымі дзяржавамі. Узнікненне новых грамадскіх праблем непазбежна выклікае з'яўленне новых палітычных аб'яднанняў, якія вызначаюць сваімі мэтамі дасягненне пазытыўных змяненняў.

Сёння мы назіраем працэс інстытуалізацыі беларускіх палітычных партый. Шэраг партыйных груповак вылучыліся з масавых грамадскіх рухаў і самадзейных арганізацый інтэлігенцыі, у першую чаргу з сучаснага нацыянальна-культурнага руху. У меншай ступені гэта датычыцца экалагічных, сацыялістычных і сялянскіх партый.

Палітычны раскол грамадства звычайна заснаваны на сацыяльным размежаванні. Партыі, як аб'яднанні, якія абараняюць сацыяльна акрэсленыя групавыя інтарэсы, маюць тэндэнцыю да арганізацыі ў адпаведнасці з існуючымі ўнутры грамадства межамі. Сучасную сацыяльна-класавую структуру можна вызначыць як пераходную. Адно сацыяльныя групы знікаюць з грамадскага жыцця, другія толькі зараджаюцца. Вынікам гэтага з'яўляецца адносна забытая праграма партыйных груповак. Тут дамінуюць усеагульныя каштоўнасці ў выглядзе дэмакратыі, прававой дзяржаўнасці, сацыяльнай гарантыванасці, усеагульнага дабрабыту. Другім вынікам пераходнага характару сацыяльна-класавай структуры з'яўляецца фарміраванне "вузкасפעцыялізаваных" партыйных груповак (Спартыўная партыя, Гуманітарная партыя, Беларускі навукова-вытворчы кангрэс і інш.).

Вузкасць сацыяльнай базы партый заключаецца ў тым, што ў рэспубліцы толькі яшчэ ўводзяцца фармальныя атрыбуты дэмакратыі, рэгулярныя выбары, але захоўваюцца аўтарытарныя прыкметы прыняцця палітычных рашэнняў. Так дазваляецца стварэнне лобных грамадзянскіх аб'яднанняў, але заканадаўча іх дзейнасць абмяжоўваецца, аб чым сведчыць шэраг Законаў рэспублікі; крытычнае стаўленне значнай часткі насельніцтва да існуючых палітычных аб'яднанняў і палітычных ідэалогій. Разам з тым, трэба адзначыць, што эфектыўнасць дзейнасці партыі залежыць не проста ад яе колькаснага складу, але і ад мабілізацыйнага патэнцыялу, інакш кажучы, ад якасці. Тут набываюць важкасць веды, пол, узрост, сувязь з дзейнасцю партыі, актыўнасць палітычнага ядра і радавых удзельнікаў.

Поспехі партыйных груповак залежаць у многім і ад асабовых якасцей іх кіраўнікоў /воля, характар, здольнасці, тэмперамент і інш./ Не выпадкова назіраецца высокая ступень персаналізацыі беларускіх партый /З.Пазняк, С.Багданкевіч, Я.Лугін і г.д./.

Асноўным легітымным шляхам доступа партый да ўдзелу ў ажыццяўленні ўлады з'яўляюцца выбары па партыйных спісах, у выніку якіх палітычныя партыі канкуруюць паміж сабой, адбываецца апрацаванне праграм, прапановаў будучы палітычны курс развіцця краіны. Толькі ў выніку падрыхтоўкі і правядзення шматпартыйных выбараў партыі становяцца рэальнымі суб'ектамі палітычнага працэсу. Абмежаванне магчымасцей партый на выбарах /тып электаральнай сістэмы, працэдура выбараў/ садзейнічае таму, што па магчымасці і спосабах уплыву на працэс прыняцця палітычных рашэнняў большасць партый набывае выгляд "груп ціску", пратапартый, якія характарызуюцца слабасцю ў арганізацыйным плане, аморфнасцю праграм, імкненнем прыцягнуць да сябе ўвагу знешнімі палітычнымі эфектамі.

Невыразнасць пазіцый шэрагу новых палітычных утварэнняў, абмежаванасць сацыяльнай базы застаўляе іх ісці на капрамісы дзеля кансалідацыі сіл у палітычнай барацьбе /"Рэфэрэндум", "Новая Беларусь", Кансультацыйная нарада дэмакратычных і патрыятычных сіл, Блок дэмакратычных сіл, Кааліцыя партый і грамадскіх арганізацый сацыялістычнай арыентацыі, "Грамадзянскае дзеянне", "Сацыял-дэмакратычны Саюз". Відавочна, што тэндэнцыя кансалідацыі палітычных партый, якія маюць сходныя мэты і задачы, будзе развівацца. Гэты працэс паспрыяе ўзмацненню уплыву партый на месце палітычных рашэнняў. З другога боку, стварэнне стабільных партыйных блокаў прывядзе да ўтварэння новых палітычных сіл у выглядзе больш моцных палітычных партый, якія будуць уцягваць у свае структуры і дзейнасць больш дробныя палітычныя аб'яднанні.

Палітычныя перспектывы партый будуць залежыць і ад здольнасці прапанаваць прывабныя і выразныя патрабаванні, мэты ў адпаведнасці з палітычнымі абставінамі, і ад наяўнасці матэрыяльна-фінансавых сродкаў, і ад маштабаў эканамічнага крызісу, і ад узаемаадносін паміж лідарамі партый і кіраўніцтвам рэспублікі.

У сучасных умовах перад organамі дзяржаўнай улады паўстае праблема выкарыстання творчай актыўнасці палітычных партый, арганізацыі палітычнага дыялогу як формы найбольш эфектыўных сродкаў развіцця грамадства.